

Audio-apparatuur
De beste luidspreker die ik ooit heb gehoord:
Quad Musikwiedergabe ESL 63 QA

© Armand van Ommeren, januari 2007

Die zaterdagmiddag in Domburg heeft heel wat overhoop gehaald. In dat verslag kunt u, net als in de test van de ESL 55, al iets lezen over de activiteiten van Manfred Stein voor wat betreft het opknappen van elektrostatische luidsprekers. Zijn versie van de ESL 63 maakte op de luisteraars direct indruk en ik was zo gelukkig een aantal weken met deze luidsprekers te mogen leven, hoewel, als ik naar mijn banksaldo kijk, weet ik niet zeker of ik daar wel blij mee moet zijn ...

Originaliteit

Van verschillende kanten kreeg ik reacties op de middag in Domburg en andere artikelen over dit onderwerp en een aantal mensen stelde dat er ook anderen zijn die dit soort activiteiten ontplooiën en die het accent leggen op originaliteit. Men legt dan de nadruk op het gebruik van dezelfde materialen als Quad deed. Ik ben het daar om allerlei redenen mee oneens; sterker, er is alle reden om dat juist *niet* te doen. Dit vereist toelichting.

In de eerste plaats dient elke fabrikant die wil overleven voor alle componenten die hij nodig heeft minimaal twee leveranciers te hebben. Doe je dat niet dan loop je de kans dat de productie stilvalt en dat je niet kunt leveren. Klanten kopen dan iets anders en je bent failliet voor je het weet. Het hele 66 project van Quad is daarop (helaas!) onderuit gegaan (IC in de tuner en loopwerk in de cd-speler). Ik meen me ook te herinneren dat er eens een paar honderd 33 voorversterkers in de fabriek stonden, gereed voor verzending, wachtend op de volumeknop...

Overzie je bijvoorbeeld de gebruikte componenten in de 33 en de 303 dan zie je behalve wijzigingen aan de printen ook allerlei soorten elco's en weerstanden langskomen. De volumeregelaar bezorgde de fabriek altijd al problemen omdat Peter Walker per se de netschakelaar op de volumeregelaar wilde hebben en waar mogelijk graag Britse componenten wilde gebruiken. Maar ook Plessey – destijds de belangrijkste fabrikant van potentiometers op Britse eiland – maakte er ook een potje van, zodat Quad later knarsetandend moest uitwijken naar Japanse volumeregelaars. Er zijn nogal wat verschillende combinaties mogelijk en wat noem je dan origineel? Daar kom je nooit meer uit, zeker niet als je bedenkt wat er destijds voorhanden was en wat de beste keus van de fabrikant zou zijn geweest? Quad had er een handje van voor goedkope componenten te kiezen, men was érg zuinig, waar we wel direct aan moeten toevoegen dat de ontwerpen van PW c.s. zeer ruimhartig waren: ze trekken zich niet bar veel aan van verschillen in de onderdelen, maar er zijn grenzen. Condensatoren met aluminium draden die eruit vallen werken natuurlijk niet; is wel gebeurd. Vergeet ook niet dat

doorgaans bij het ontwerpen zelf eersteklas onderdelen worden gebruikt – compromissen komen later en wat is dan origineel?

Nee, wanneer we spreken van 'originaliteit' vind ik de integriteit van het ontwerp en de ontwerper het enig belangrijke en die komen absoluut niet in het gedrang wanneer iemand onderdelen of aanpassingen toepast die in overeenstemming zijn met de uitgangspunten en het doel van de ontwerper. De hogere voedingsspanning als door Ruud Jansen beschreven bij de 33 is daarvan een goed voorbeeld: PW zou dat zelf zeker hebben gedaan, wanneer de elco's die daarvoor nodig waren in die tijd in het kastje hadden gepast. Nu passen ze erin, dus je tast het ontwerp niet aan door dat te doen. Sterker, het geeft door de daarop volgende kwaliteitsverbetering alleen maar aan hoe geniaal het oorspronkelijke ontwerp was!

Zoals het boek over Quad duidelijk maakt, verloor P.W. elke interesse in een project zodra het ontwerp klaar was; volstrekt normaal bij grote ontwerpers. Interesse in de productie had hij al helemaal niet. Zoon Ross – als je het mij vraagt een kwal van klasse – foetert in voornoemd boek wel op zijn vader als het om productie gaat, maar waarom loste *hij* dat dan niet op? Als hij het allemaal zo goed wist? Hij had wel tijd om het familiekapitaal erdoor te jagen (vandaar dat Quad nu een Chinees bedrijf is...).

Sinds ik me wat actiever met de renovatie van Quad bezighoud, zie ik ook wat er aan materiaal werd gebruikt en daar word ik niet altijd vrolijk van. Aan de andere kant moet je ook toegeven dat het misschien wat makkelijk is om na 40 jaar bij een oude 33 voorversterker te roepen dat het zoveel beter had gekund. Dat is natuurlijk waar, maar de meeste tijdgenoten lagen 20 jaar geleden al op de belt. En een oude Quad versterker brengt nog steeds geld op en is altijd te herstellen. Wie doet ze dat na? Kortom, de kritiek is terecht, maar wel in het juiste perspectief graag!

IC's

Een goed voorbeeld is het gebruikte IC in de signaalweg van de 34 en 44 voorversterkers en de 405 eindversterkers. Uit misplaatste zuinigheid heeft men daarvoor een ordinair TL 071 type gebruikt, terwijl er, óók toen, betere voorhanden waren. Ik vind daarom dat je de originaliteit niet aantast door een beter IC te gebruiken. Vergeet niet dat men dat op de fabriek natuurlijk donders goed wist, waarschijnlijk in de prototypen de betere gebruikte en je mag rustig stellen dat men pas later heeft besloten in de productie het goedkopere IC te gaan gebruiken. Je kunt dus met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid stellen dat het duurdere IC het origineel moet zijn geweest! Kortom, als het per se origineel zijn moet, kun je daar nog een aardige boom over opzetten!

Rammelkast

Terug naar de luidsprekers. De overheersende indruk van de originele Quad luidsprekers – alle! – is er een van slordige productie. De oude ESL 55 was gewoon een rammelkast, zat flodderig in elkaar met slecht hout, resonerende metalen grills voor en achter, torderende elementen, gekreukelde stofafdichting en gaat u maar door. Het was gewoon aan de toewijding van Henri H. van Hessen en zijn mensen bij TransTec destijds te danken dat de oude ESL hier een zekere populariteit genoot; elders in de wereld waar men minder toegewijd was, was dat ook niet zo. Kortom, een geniaal ontwerp en een zeer te wensen overlatende productiekwaliteit. De auto-industrie in Engeland was daar ook aardig in thuis ...

Komt er dan iemand die de puntjes op de i zet, de hele zaak uit elkaar haalt en opnieuw opbouwt op een betere manier en met dezelfde uitgangspunten, die in feite niets anders doet dan wat Quad zelf had moeten doen, dan moeten we niet over originaliteit gaan mekkeren: wanneer een klassieke auto van de grond af aan opnieuw wordt opgebouwd, is deze ook nog origineel, maar vrijwel zeker beter dan het origineel. Het verschuift van massaproductie naar handmatige productie. Zou originaliteit betekenen dat je het net zo beroerd maakt als het oorspronkelijk was, waar ben je dan mee bezig?

ESL 55 en 63

Zoals de lezer waarschijnlijk weet, (zo niet, dan kunt u dat elders op de site lezen: [test van de 988/989](#)), luister ik al vele jaren naar Quads. Eerst de 55 (1972) dan de 63 (1981) en nu de 988 (2004). Van die drie is de 988 duidelijk de winnaar, hij is beter dan mijn 63's die inmiddels door Manfred zijn gereviseerd en die nu weer beter zijn dan de 988. In de loop der jaren heb ik een paar maal problemen met de 63 gehad die door TransTec altijd uitstekend zijn verholpen. Die tijd is echter voorbij en komt niet meer terug.

Een hele tijd geleden heb ik een aantal weken met de oude ESL 55 geleefd zoals die door Quad Musikwiedergabe in Koblenz opnieuw worden opgebouwd. Zelf heb ik ze een kleine 10 jaar gebruikt en een tweede stel nog langer op lokatie bij opnamen. Zoals u elders kunt lezen, was hier zeker van een metamorfose sprake. Bij de renovatie van de ESL 63 van een goede vriend deed zich iets soortgelijks voor. En toen kwam die middag in Domburg...

Maar nu thuis

In Domburg stonden ze naast elkaar: de oude 55 in de Duitse versie, de nieuwe 2805 en de ESL 63 QA. Een bijzondere vergelijking, maar met omstandigheden en muziek die je niet kent en ondanks de ruime tijd die per fragment werd genomen, niet de situatie om definitieve conclusies te trekken. Thuis, na een paar weken intensief luisteren, kan ik niet anders dan zeggen dat ik helemaal verbluft ben. Laat ik echter eerst iets zeggen over de bouw van de Koblenze ESL 63 QA.

De beide Quad Musikwiedergabe ESL 63 QA luidsprekers in proefopstelling bij mij thuis

Zoals u op de foto ziet, is het eigenlijk een ESL 63 gevat in een solide houten kraag. De voor- en achterzijden worden gevormd door een geperforeerd stalen grill die gebogen in het hout is geklemd. De elektronica is identiek aan die van de 63 en recht onder de luidspreker in de houten voet gemonteerd. De luidspreker staat op een zware stalen vloerplaat en is uitermate stabiel en star. De eenheden zijn geheel conform het oorspronkelijke concept, maar opnieuw gemaakt met eerste kwaliteit materialen en uiterst zorgvuldig samengebouwd. Wat direct opvalt is de onwrikbare samenbouw en de totale afwezigheid van enige bewegingsvrijheid van welk onderdeel dan ook.

Luisteren

Als gebruikelijk aangesloten op de Sony TA-FA7ES versterker en idem sacd speler SCD-XA333ES, DAT-recorder en overige apparatuur

Na het 'prikken' in bekende cd's zoals Elly Ameling met An die Musik van Schubert en een bekend aantal anderen, viel al direct op dat óf de luidspreker niet deugde, óf het oordeel over vrijwel alle opnamen ingrijpend zou dienen te worden herzien!

Een voorbeeld. Bij het afspelen van Beethovens vierde symfonie met het Concertgebouworkest en Haitink (Philips) viel ineens heel veel op. Uit het interview dat Hans Quant en ik indertijd met Volker Straus hadden, bleek al dat deze zo zijn eigen (eigenaardige?) ideeën over opnamen had. Aan zijn kwaliteiten en intenties wil ik uiteraard niets afdoen, maar hij had wel zo zijn eigen opvattingen en manieren. Hij vertelde onder andere dat het orkest in het midden van de zaal staat bij de opnamen (alle stoelen zijn verwijderd) en dat dit ook wel een beetje ten koste van de akoestiek in de opname gaat. Bovendien werkte VS met veel microfoons die dicht op de instrumenten staan, wat ook de akoestiek naar de achtergrond drukt. Dat verhielp hij dan, legde hij uit, door later in een lege zaal de opname af te spelen via elektrostaten en weer met de microfoon op te nemen. Dat signaal werd aan de gemaakte opname toegevoegd om het tekort aan akoestiek te compenseren. Ik heb destijds geschreven dat, hoewel zijn methode bepaald de mijne niet is, de resultaten die hij er mee behaalde, bewijzen dat het zó ook kan. De gebruikte methode was op de ESL 63 (die VS ook gebruikte) niet waarneembaar en evenmin op andere luidsprekers die ik in huis heb gehad.

Bij het afspelen van deze opnamen via de ESL 63 QA hoor je gewoon wat er gebeurt: je hoort dat er iets is toegevoegd, je hoort ineens de lichte holheid die een microfoon voor een luidspreker altijd veroorzaakt. Je hoort al die kleine dingen die tot op heden verborgen bleven en je hoort eens te meer de kwaliteit van de opnamen waarin niet is gemanipuleerd.

Eén van de meest opmerkelijke ervaringen was een opname met Bert van den Brink, gemaakt in de muziekschool in Breda op de zeer fraaie Yamaha CF III S vleugel die ik goed ken, met twee AKG C 414 microfoons (zeer ondergewaardeerd!). Zo levensecht dat, draai je je om, dan denk je, daar stáát die vleugel! Zoals vriend en pianist André Telderman zei, de vleugel is op deze luidsprekers ineens een meter langer! Inderdaad: een fundament als een huis, maar vooral een middengebied dat echter is dan ik het ooit heb gehoord. Dat gevoel 'dit is geen luidspreker, dit is een vleugel'. En het maakt ook niet uit wat je draait, jazz, klassiek, pop, orgel, hij vreet alles. De belastbaarheid is onder deze behandeling blijkbaar ook enorm toegenomen, want ook het Van den Heuvel orgel in de Saint Eustache vormt geen enkel probleem en dreunt door de kamer.

Je moet inderdaad je mening over vrijwel alle cd's herzien. En de manipulatie bij heel veel sacd's wordt alleen maar duidelijker; ze vallen allemaal door de mand. De mooiste cd's blijken eens te meer die waar weinig of niet aan is gesleuteld en met een zo gering mogelijk aantal microfoons zijn opgenomen; dus Reference Recordings, Telarc, Chandos en anderen. Hoe meer gedoe, hoe meer het opvalt. Niet dat ze daarmee ongenietbaar worden, zeker niet, maar je hóórt het gewoon. Zo hoor je duidelijk de verschillen van opnamen in één doos, van verschillende stukken, waar gemonteerd is, dat veel opnamen over meerdere dagen zijn opgenomen, enzovoort. Je hoort ook dat veel cd's een soort pseudo- of kunstlaag bevatten en geen echt laag, of dat het opgepept is; het walmt en flodderd aan alle kanten. Maar hoe heerlijk als er dan één langs komt die écht goed klinkt; dat hoor je bij de eerste inzet al en je wéét, dit wordt genieten. Bijvoorbeeld de tweede symfonie van Rachmaninov op Decca met Ashkenazy als dirigent. Hoewel je ook daar hoort dat Decca knap manipuleerde. De overheersende indruk van het gros van de opnamen is dat de hoofdmicrofoons door de

steunmicrofoons ruimschoots worden overheerst: de hoofdmicrofoons zijn zelden echt hoofdmicrofoons. Een fors deel van de opnamen durf ik best met het woord 'bagger' te omschrijven en daar zitten heel wat sacd-opnamen bij die eerder nog wel aardig leken.

Daarom zijn opnamen als die van Elly Ameling – los van de muzikale inhoud – zo tijdloos, omdat er niks gemanipuleerd is: simpel en rechtuit, dat hoor je direct. Ik ben nooit iemand geweest die cd's of lp's kocht vanwege de technische kwaliteit, maar uitsluitend om de muzikale inhoud. Niettemin meende ik toch wel heel veel goede opnamen in de kast te hebben. Dat zijn er veel minder dan ik dacht: er zijn veel beroerde opnamen bij, heel veel matige en verschrikkelijk weinig hele goede. Reference Recordings springt er enorm uit; die zijn eigenlijk allemaal goed tot zeer goed. Vooral Rachmaninovs Symfonische Dansen (RR-96) is een geweldige opname. En ook de Rachmaninov concerten met Howard Shelley op Chandos klinken fraai, net als de pianowerken van dezelfde componist en Shelley op Hyperion. Iets minder fraai dan ik dacht, maar nog altijd mooi.

Oordeel

Nee, mij stoort het niet dat ik nu veel meer hoor; ik draai muziek met net zoveel, zo niet meer plezier met de 988. Dat effect heeft een elektrostaat nu eenmaal: je hoort wel dat het beter kan, maar het wordt er gelukkig niet ongenietbaar van. De klank van deze luidsprekers is absoluut transparant, strak, helder en zeer gedefinieerd. Bovendien van een veel steviger fundament in het laag voorzien dan al zijn voorgangers. Ik heb het aflopende laag van de ESL's altijd gerelativeerd omdat ik het gemis aan wat laag prefereerde boven het waardeloze, vage, flodderige laag van het merendeel van de hedendaagse luidsprekers; het lijkt met de dag erger te worden. Er is nauwelijks een luidspreker met goed laag te vinden, het is allemaal teveel, te ongecontroleerd, onduidelijk, vaag, onmuzikaal en gewoon irritant. Het spreekt vanzelf dat ook ik wel iets meer laag wil, maar alleen als er aan de kwaliteit van het laag geen concessies worden gedaan. In dat opzicht vond en vind ik het laag van een ESL kwalitatief nog steeds beter dan dat van de meeste (kostbare) conusluidsprekers.

Bij deze ESL 63 QA ben ik werkelijk flauw gevallen van verbazing. De luidspreker loopt nu een stuk verder door in het laag, is aanzienlijk hoger belastbaar en behoudt daarbij zijn altijd al uitstekende definitie en doorzichtigheid; geeft zelfs de indruk dat ook dat nog is verbeterd. Over het gehele bereik is er steeds het gevoel dat de luidspreker aanzienlijk beter is dan de beste opname die je kunt laten horen. In het verleden werd hier en daar wel eens gesteld dat de weergavekant van het proces verder is ontwikkeld dan de opnamekant; ik heb die indruk ook wel eens gesuggereerd. Nou, vergeet het maar: deze luidspreker laat van veel hooggeprezen opnamen ondubbelzinnig en overduidelijk horen wat er in de opname is gebeurd, lees: wat er fout is.

En dat beperkt zich niet tot het laag; ook het middengebied is 'schoongeveegd' en het hoog is 'afgestoft'. Interferentie-effecten die ik altijd aan mijn luisterkamer heb geweten, zijn weg. Dat was dus blijkbaar tóch de luidspreker! Zo luister ik nu stomverbaasd naar de stemmen van Radio 1 t/m 4: het klinkt zó verschrikkelijk beroerd, net als mijn eigen opname van Trocadero die de VPRO pas uitzond: wat moet je in de studio in vredesnaam uitspoken om een behoorlijke opname (al zeg ik het zelf) zó rot te laten klinken? De sprekers zijn hun taalgevoel kwijt en de techniek hun oren. En goedkoper wordt het er niet van...

Resumé

De kop zei het al: dit is het beste wat ik ooit heb gehoord. Zeker, ik ben altijd een elektrostaten liefhebber geweest, ik heb iets met die dingen. Het losse en gemakkelijke, het beetje ijle heeft me altijd aangesproken. Hier is het echter tegelijkertijd ook substantiëler dan voorheen, met als gevolg dat relaties die niet zo weg zijn van elektrostaten nu ook voor deze luidsprekers vallen, hun mening herzien.

En daar valt ook nauwelijks over te discussiëren, want je hoort precies wat er loos is. Dat bijvoorbeeld de houtblazers van het KCO afstandelijker klinken dan het koper omdat die microfoons verder weg staan, of geen steunmicrofoons hebben. Dat de meeste orkestopnamen zijn opgebouwd uit een reeks van bijna voor elk instrument een andere akoestiek. Zeer vermoeiend, onmuzikaal en irritant. Heel

veel oude opnamen van voor de oorlog klinken in akoestische zin ineens beter dan talloze veelgeprezen Decca's uit de jaren zestig. Je kijkt er als het ware dwars doorheen en hoort precies waar de microfoons staan. Op ontdekkingsreis door je eigen platenkast: een vaak onthutsende ervaring.

De ESL 63 QA is een fantastische luidspreker, ik heb het gevoel dat ik voor het eerst de genialiteit van Peter Walker écht hoor, dat zijn ontwerp voor het eerst klinkt zoals het was bedoeld. Dat noem ik origineel. Ik ben aan het sparen.

(Een lang) naschrift van Aart van der Wal

Gedurende meer dan drie decennia heb ik ervaren dat luidsprekers de grootste stoorzender zijn in de audioketen thuis. Door de jaren heen vielen er weliswaar belangrijke en soms zelf fundamentele verbeteringen te registreren, maar dat nam toch niet weg dat ik nog nooit een luidspreker tegenkwam die in staat was om het binnenkomende muzieksignaal werkelijk exact - let wel, in de vorm van akoestische energie - weer te geven. Wie serieus proeven heeft gedaan in zogenaamde 'dode' kamers weet precies waar ik het over heb: daarin doet de luidspreker het woord, en niet de akoestische omgeving waarin hij is gepositioneerd.

Waarom zijn zoveel luidsprekers zo ontstellend duur? Wie uitsluitend op de onderdelen afgaat, komt al snel tot de conclusie dat het met een paar honderd euro dan wel bekeken is. De kastonderdelen noch de fabrikage rechtvaardigen een echt hoge prijs, maar desalniettemin zijn er toch talloze luidsprekers die voor ettelijke duizenden euro's per stuk (!) over de toonbank gaan. Het beste wat er dan nog van kan worden gezegd is dat een hoge aanschafprijs door de 'ontwikkelingskosten' wordt gerechtvaardigd (alhoewel de computer het merendeel van die ontwikkeling - of Research & Development - voor zijn rekening neemt).

Om die hoge prijzen althans enigszins te rechtvaardigen zijn de superlatieven niet van de lucht. Ze komen niet alleen van fabrikanten, importeurs en detaillisten, maar ook van recensenten. Daarin lijkt ook een soort selffulfilling prophecy te zitten: de prijs is dermate hoog dat het wel goed moet zitten. Een zelfde verschijnsel zien we bij luidspreker- en signaalkabels: een goedkope soort kan *nóóit* goed zijn, en dus gaan we voor € 275,- per meter... Onzin natuurlijk, maar toch.

We krijgen vaak mails en andere post, waarin producten worden voorgesteld die het non plus ultra in hifi zouden moeten voorstellen. We geloven er niet in. Het komt slechts zelden voor dat er écht iets belangwekkends op de markt wordt gebracht. Zo bezien is het niet overdreven om te stellen dat in de laatste twintig jaar er op hifi-gebied geen doorbraken meer zijn geweest. Het is gekrabbel in de marge. Kleine verbeteringen zijn duur, grote verbeteringen blijven uit. Waar wel degelijk nog forse winst kan worden geboekt - en dan denk ik primair aan de luisterervaring van *muziekliefhebbers* - is in het luidsprekerdomein, maar helaas, we horen almaar té veel van hetzelfde.

Toen Armand mij belde met het verzoek langs te komen om naar een 'dijk van een luidspreker' te luisteren, wist ik natuurlijk meteen dat er iets belangwekkends in het verschiet lag. Ten eerste is Armand niet zó snel enthousiast en ten tweede denkt hij eerst goed na alvorens hij iets zegt. Bovendien heeft hij - net als ik - bijna een mensenleven besteed aan muziek (die komt op de eerste plaats!) en audio.

Dus maakte ik voor het eerst kennis met de ESL 63 QA. Zelf jarenlang een gebruiker van onder andere Quad-elektrostaten vielen de schellen mij van de oren. Nog niet eerder was ik zó dichtbij de werkelijkheid gekomen, op het punt van definitie, transparantie, impulsweergave, stereobeeld en - heel belangrijk - totaalindruk. Natuurlijk weten we dat de *béste* opname en de *béste* audioapparatuur niet meer dan een illusie kunnen scheppen: een symfonieorkest *kán* niet in een huiskamer worden gepropt, maar dat neemt natuurlijk niet weg dat er iets héél belangwekkends tegenoverstaat: de rijkdom aan details die wordt waargenomen, iets wat in een concertzaal niet haalbaar is. Daar compenseert het visuele element wat het gehoor niet *kán* waarnemen.

Geldt dat dan niet voor de kamermuziek, die (veel) minder vraagt dan een symfonieorkest? Wie een strijktrio inhuurt voor een concert bij hem thuis, zal verbijsterd zijn: in een woonkamer van pakweg 60 m² zal de geluidsdruk - en dan doel ik zowel op klankvolume als op luidheid, twee verschillende begrippen! - overweldigend, zo niet buitengewoon oncomfortabel zijn. Zelfs 'een sopraan', begeleid door 'een piano', zal voor menigeen onder die omstandigheden ondraaglijk worden. De werkelijkheid verliest het feitelijk van de illusie. Fijn dus dat die illusie er is, hij maakt het muzikale leven thuis heel wat prettiger!

Waar gaat het dan om? Dat die *illusie* dusdanig wordt vormgegeven dat thuis een *representatief beeld van de werkelijkheid* wordt geschapen. Een van de belangrijkste kenmerken van die illusie is de weergave van de klankkleuren. Sommige luidsprekers zijn daarin zo goed dat ze, wat mij betreft, een 8 met een griffel krijgen. De ESL 63 QA krijgt van mij een 9 (die 10 moet nog even worden bewaard, want wie niet naar verbetering streeft staat gewoon stil).

Het klinkt als een complot, maar ik zeg Armand gewoon na: ik ken geen betere luidspreker dan de ESL 63 QA. Zó eenvoudig is dat. Dat is alleen maar een kwestie van pure schoonheid, de klank die gaat leven, in je botten dringt en de ene na de andere verrassing oplevert. Ze passeren weer, die opnamen die je aan het hart zijn gebakken, waarmee je jaren hebt 'geleefd' en rondgesjouwd, die je als je eigen broekzak kent en die een deel van jezelf zijn geworden. Wie heeft dat eigenlijk niet? Een boekenkast kan nog zo ruim zijn gevuld, er zijn daarin toch altijd van die boeken die iets 'speciaals' hebben.

Als we het over de beoordeling van muziekweergave thuis hebben, is het eigenlijk de kunst om te weten waarnaar je moet luisteren. Zoals Karajan het eens uitdrukte jegens een sopraan die in de vroege ochtend niet goed bij stem was en auditie moest doen:: "Macht nichts, ich höre was ich hören will." Zó luisterde ik ook naar de ESL 63 QA.

Ja, ja, deze ESL's vormen een ideaal stereopaar. Ze bieden het beste dat ik op luidsprekergebied ooit heb gehoord. Ik denk niet dat ik ze een groter compliment kan maken dan door ze qua doorzichtigheid en definitie te vergelijken met mijn onvolprezen Sony MDR CD3000 hoofdtelefoon, de beste die ooit is gemaakt, maar helaas al lang niet meer in productie is. De 63 QA scoort fenomenaal als het op klankrealisme aankomt, je hebt de neiging om de pianist of violist op de schouder te tikken. Je 'kijkt' dwars door de textuur van een strijkkwartet heen, je 'ziet' als het ware het ongekend realistische beeld van een muziekuitvoering in optima forma, terwijl het toch evident is dat het een illusie is en moet blijven.

Goed, Armand heeft in dit artikel zowel muzikaal als technisch uitvoerig zijn bevindingen uit de doeken gedaan. Ik heb daaraan eigenlijk niets toe te voegen. Mij stoorde overigens wél de onverbiddelijkheid waarmee de schaduwkanten van technisch gemanipuleerde opnamen werden geëtaleerd. Ook oneffenheden die niet eerder zó opvielen werden genadeloos geopenbaard (wat ook die Sony hoofdtelefoon openbaart). In de Beethoven-symfonieën onder Haitink (Philips) nam ik meerdere 'akoestieken' waar, wat ik bijvoorbeeld in het Adagio van de Vierde uitermate vermoeiend vond. Een dergelijk klankbeeld, dat opgebouwd lijkt uit diverse lagen, doet toch duidelijk afbreuk aan het compositorische exposé. Ook bandlassen en andere ongerechtigheden bleven niet onder stoelen of banken.

Maar... de winst is vele malen groter dan het verlies. Wat prachtig is opgenomen wordt ook prachtig weergegeven. De 63 QA biedt een werkelijke loep op de opname en dat levert ook in muzikaal opzicht een aanzienlijke meerwaarde op. Zal ik dan ook maar gaan sparen??

Quad Musikwiedergabe, ESL 63 QA vanaf € 7.990,-- per paar

Quad-Musikwiedergabe GmbH

Brunnenstrasse 57, 56751 Gering, Bundesrepublik Deutschland

tel. + 49 (0) 2654 987977

e-mail: quad-GmbH@t-online.de

www.quad-musik.de